

Agrár-környezetvédelmi Modul Vízgazdálkodási ismeretek

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁSI MÉRNÖKI MSc
TERMÉSZETVÉDELMI MÉRNÖKI MSc

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A hidrológiai körfolyamat elemei; lefolyás. 10.lecke

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Lefolyás

Amikor az esőzés, vagy az olvadás intenzitása meghaladja a szivárgási sebességet a domborzati viszonyoktól függően vagy helyben a felszínen marad, vagy a gravitáció hatására a kisebb potenciálú helyek irányába indul el.

Típusai:

- felszíni
- mederbeli
- felszín közeli (hipodermikus)
- felszín alatti

Azt a folyamatot, amely során a lehullott csapadék a terep felszínén és a felszín alatt mozogva a vízfolyás medrébe jut, majd abban koncentrálódva halad tovább *összegyülekezésnek* nevezzük

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A lefolyás (az összegyülekezés)

A talaj fokozatos telítődésével a beszivárgás intenzitása csökken, a lehullott csapadék egy részét a talaj nem képes befogadni.

A felszínre elérő csapadéknak a beszivárgással és a lefolyás megindulása előtt bekövetkező párolgással csökkentett hányada a *lefolyásképző csapadék*.

Amikor a felszín mikro mélyedései megtelnek, megindul a csapadék terep esését (a lejtő) követő, lepelszerű mozgása. Ez addig tart, amíg az állandó vízmosásba vagy vízfolyásmederbe nem kerül. A mederben mozgó vizet *meder(beli) lefolyásnak* nevezzük.

A lefolyás (az összegyülekezés)

A talajvízig felszín alatt eljutó csapadék képezi a *felszín alatti lefolyást*.

A nagyobb pórusokban megindulhat lejtő irányban a beszivárgó víz mozgása. Ezt a lefolyást - megkülönböztetésül mind a felszíni, mind a talajvízhez kapcsolódó felszín alatti lefolyástól - *hipodermikus lefolyásnak* vagy *interflow-nak* nevezzük.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A lefolyás (az összegyülekezés)

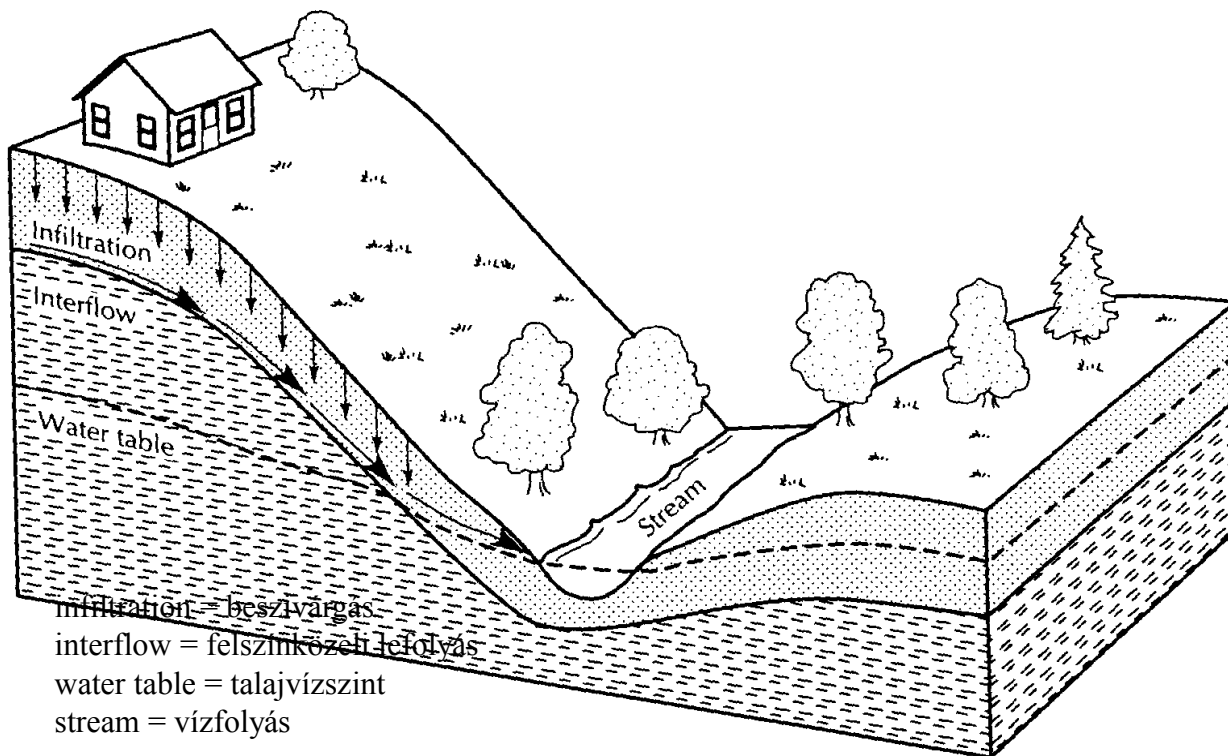
Azt a folyamatot, amelynek során egy adott térségben lehulló csapadék egy része a terep felszínén és a felszín alatt mozogva eljut a vízfolyásmederbe és abban koncentrálódva mozog tovább, a *(mederbeli) lefolyás összegyülekezésének* nevezik. A lefolyás összegyülekezése egy vízgyűjtőbeli és egy mederbeli összetevőre bontható. Az előzőn belül megkülönböztethető a felszíni és felszín alatti összegyülekezés.

Adott csapadéknak csupán meghatározott hányada képez lefolyást. A lefolyás és az adott lefolyást kiváltó csapadék viszonyszáma a lefolyási tényező.

Lefolyás

infiltration = beszivárgás
interflow = felszínközeli lefolyás
water table = talajvízszint
stream = vízfolyás

Felszín alatti lefolyásformák

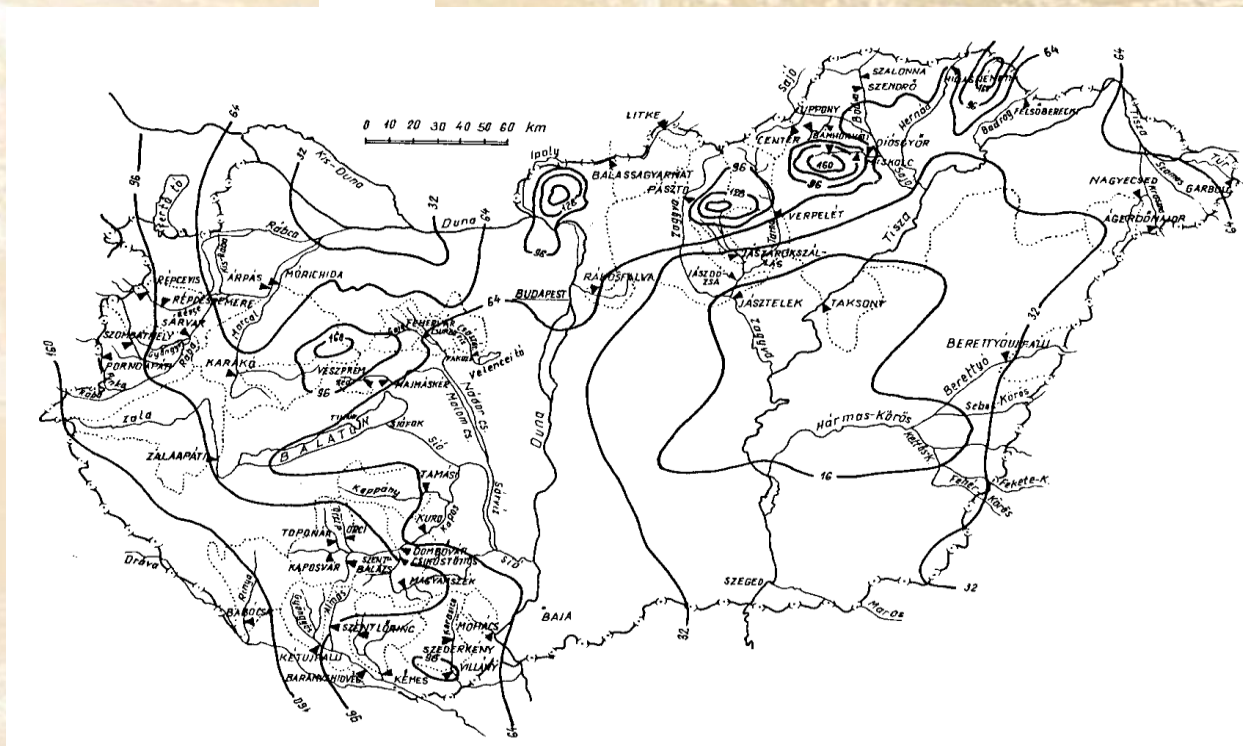
A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Lefolyás

A sokéves átlagérték a sokéves csapadék és párolgás különbségeként a vízmérleg alapján számítható:

$$L = C - P$$

Fajlagos lefolyási értékek (mm) Magyarország területén

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A lefolyás becslése

- Becslésére hazánkban a legelterjedtebb módszer a **Kenessey** által kidolgozott eljárás, melynek segítségével a **talaj vízáteresztő-képessége, a felszín lejtése és a növényfedettség alapján számítható ki a fajlagos felszíni lefolyás**. Első lépésként a lefolyási tényezőt kell kiszámítani, mely a lefolyt vízmennyiség és a csapadék hányadosával egyenlő. Nincs más dolgunk, mint a Kenessey által megállapított lefolyási tényezőket megfeleltetni a terület adottságainak. A *3-5. táblázatokban* az egyes kategóriákhoz tartozó lefolyási tényezők értéktartományait a módszer úgy adja meg, hogy azokon belül az adottságoknak megfelelően lehetőség legyen a differenciációra. A *lefolyási tényező értéke 0 és 1 közé esik*, a 0 azt jelenti, hogy nincs lefolyás, az 1 pedig azt, hogy a teljes vízmennyiség lefolyásra kerül. Ha ez az érték pl. 0,5, az azt jelenti, hogy a lehulló csapadék 50%-a folyik le.

A lefolyás becslése

A lejtési viszonyok tényezői (α_1)

Lejtés		a lejtési viszonyok tényezői
1. Igen meredek lejtő	< 35%	0,21-0,3
2. Közepesen meredek lejtő	11-35%	0,12-0,2
3. Szelíd lejtő	3,5-11%	0,06-0,11
4. Sík vidék	3,5% <	0,01-0,05

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A lefolyás becslése

A talaj vízáteresztő képesség szerinti csoportosítása (α_2)

<i>A talaj vízáteresztő képessége</i>	a vízáteresztő képesség tényezői
1. Igen vízzáró talaj	0,11-0,3
2. Közepesen áteresztő talaj	0,12-0,2
3. Áteresztő talaj	0,06-0,1
4. Igen áteresztő talaj	0,03-0,05

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A lefolyás becslése

A talaj növényfedettség szerinti csoportosítása (α_3)

<i>Növényi talajfedettség</i>	a növényi talajfedettség tényezői
1. Kopár szikla	0,26-0,3
2. Rét, legelő	0,16-0,25
3. Feltört kultúr talaj, erdő	0,06-0,15
4. Zárt erdő	0,03-0,05

Az évi átlagos lefolyási tényező ennek megfelelően:

$$\alpha = \alpha_1 + \alpha_2 + \alpha_3.$$

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

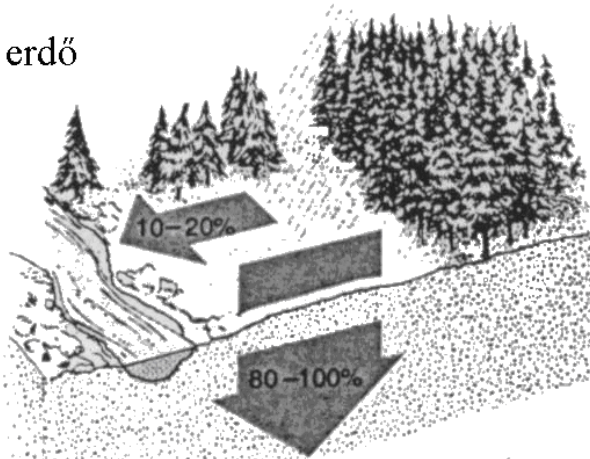

- A lefolyási tényező értéke általában a tájhasználat intenzitásával arányosan nő. A 28. ábrán a különböző tájhasználati típusok esetén bekövetkező lefolyó, illetve beszivárgó csapadékhányadokat láthatjuk. Az erdő, mint láthatjuk, a lefolyó víz legnagyobb részét visszatartja, ennek okaival a talajok kialakulása kapcsán bővebben is foglalkozunk (4.1. fejezet). Egy nagyvárosban pedig a legtöbb felület le van betonozva (utak, terek, épületek, stb.), a víznek kevés lehetősége van beszivárogni a talajba, ezért akár 100%-os is lehet a lefolyás.

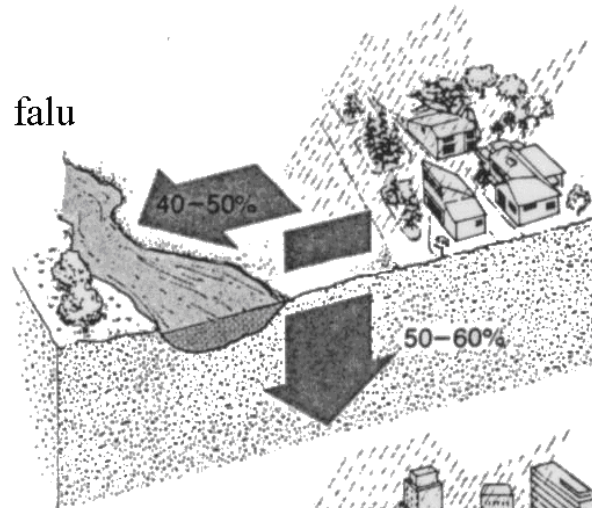

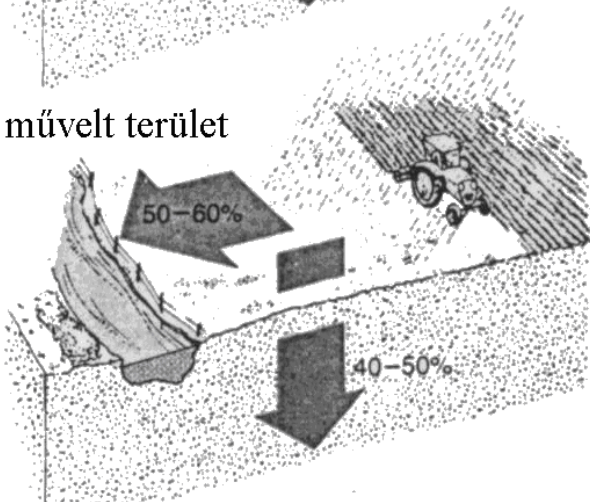
erdő

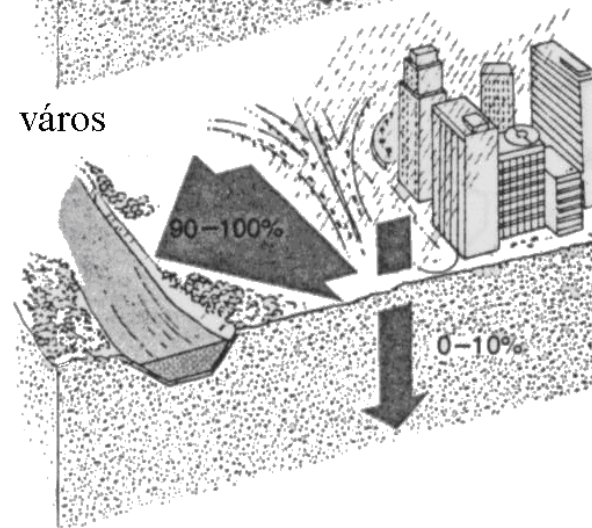
falu

művelt terület

város

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A lefolyás becslése, számítása

A lefolyás számszerűsítésére leggyakrabban a *fajlagos lefolyást* (q) használják, melynek értéke alatt a vízgyűjtő területegységéről időegység alatt lefolyó vízmennyiséget értjük. Mértékegysége $l/sec/km^2$. A fajlagos lefolyás sokévi átlagértéke alapján, valamint a vízgyűjtő területének ismeretében számítható a *sokéves középvízhozam* (l/s):

ahol:

A = a vízgyűjtő területe (km^2)

q = fajlagos lefolyás ($l/s/km^2$)

$$KÖQ = A \cdot q$$

Lefolyás becslése *Kenessey* módszerrel:

V = lefolyó vízmennyiség (m^3)

α = lefolyási tényező

$h = V = 1000 \cdot h \cdot \alpha \cdot T$ (mm)

A = terület (km^2)

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

ELŐADÁS Felhasznált források

- Szakirodalom:
  - Vermes L. (szerk.) (1997.): Vízgazdálkodás. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó. Budapest.
- Egyéb források:
  - Fehér T.-Horváth J.-Ondruss L. (1986.): Területi vízrendezés. Műszaki Könyvkiadó. Budapest.

Debrecen Egyetem
Mezőgazdaság- Élelmiszertudományi és
Környezetgazdálkodási Kar

Pannon Egyetem
Georgikon Kar

Köszönöm a figyelmet!

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg